

może być neutralnym przedsięwzięciem intelektualnym. Podobnie jak Giddens, Szymczyk uważa, że powiązanie socjologii z krytyką społeczną to postulat oczekujący realizacji, w postawie „otwartości” pozwalającej socjologii poszukiwać własnej tożsamości i legitymizacji metod badawczych.

Edward Balawajder
Katedra Socjologii Moralności KUL

Stanisław Wójcik, *Imperialne państwo rynkowe – dynamika i bariery*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, ss. 194.

Przyszłość państwa polskiego w kontekście ewolucji jego instytucji stanowi istotne zagadnienie rozważań współczesnych politologów, socjologów, ekonomistów i innych obserwatorów naszej rodzimej rzeczywistości. W dyskursie naukowym od końca lat 90. XX wieku temat ten pojawia się w związku ze współczesnym zjawiskiem ograniczania roli i znaczenia samego państwa. Zmniejszanie kontroli państwa nad sferą społeczno-gospodarczą na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, wdrażania kolejnych reform pod hasłem restrukturyzacji państwa, samorządności czy decentralizacji, dominacja prorynkowych doktryn liberalnej i neoliberalnej, pluralizmu i załamania się idei państwa opiekuńczego, a wreszcie: wielopłaszczyznowa integracja europejska sprawiły, że suwerenność państwa w jego narodowym wymiarze została znacząco osłabiona. Owo osłabienie (a dla niektórych wręcz utrata) suwerenności stanowi koszt korzystania ze zwielokrotnionego kapitału w ramach zjednoczonej Europy, partycypacji w jej osiągnięciach technologicznych, gospodarczych, wolności i tolerancji. Dwa wielkie procesy cywilizacyjne – globalizacja i decentralizacja – przeobrażają współczesne państwa narodowe na dwóch płaszczyznach: ograniczają samodzielność państw przez podporządkowanie ich strukturom i prawu ponadnarodowemu, a jednocześnie prowadzą działalność umacniającą samorządne wspólnoty lokalne. Dążenie do decentralizacji, tj. przekazania części swojej władzy jednostkom samorządu terytorialnego, stanowi rozmyślne działanie mające na celu nie tylko aktywizację społeczeństwa, ale również utrzymanie podmiotowości własnego państwa.

Książka prof. dr. hab. Stanisława Wójcika stanowi jeden z odrębnych głosów w wyżej wspomnianej dyskusji naukowej, pozostając jednocześnie próbą podsumowania dotychczasowego dorobku w zakresie uwarunkowań, istoty i perspektyw współczesnego państwa imperialnego, a także przyszłości państw narodowych. Praca ta zasłu-

guje na duże uznanie. Autor prezentuje w niej zróżnicowane poglądy w opiniach ludzi nauki, publicystów i wprawnych komentatorów rzeczywistości politycznej wyrażonych m.in.: na łamach „Dziennika”, „Naszego Dziennika”, „Rzeczpospolitej”, „Wprost” czy „Tygodnika Powszechnego”, a wszystko to w celu weryfikacji tezy o nowej postsuwerennej istocie naszego państwa.

S. Wójcik zwraca uwagę na brak w literaturze politologicznej pogłębionej analizy idei imperialnego państwa rynkowego w zakresie takich zagadnień, jak: przedsiębiorczość i ekonomia społeczna, relacje władzy z Kościołem, stosunek rządzących do jednostki czy narodu. Godne uwagi jest to, iż Autor nie uchyla się przed stawianiem trudnych pytań badawczych, obejmujących m.in.: zagadnienie celów i wartości państwa rynkowego, charakterystykę jego elit i adresatów działań politycznych. I chociaż pytania te nie są nowe, to wyjątkowa sytuacja, w jakiej znalazło się tradycyjne i katolickie społeczeństwo polskie w wyniku transformacji, sprawia, że udzielone na nie odpowiedzi nabierają całkiem nowego wymiaru. Według niego to właśnie specyfika cywilizacyjna, a konkretniej aksjologia danej cywilizacji stanowi podstawę dla kształtowania się doktryny i polityki państwowej. Tym samym Wójcik w swojej pracy powraca do klasycznego, etycznego ujmowania polityki, definiując ją jako działalność podporządkowaną realnemu dobru wspólnemu.

Prezentując poglądy w historycznym ujęciu (od klasyków myśli politycznej do współczesnych aktorów sceny politycznej) Autor odwołuje się do aktualnych wydarzeń krajowych i zagranicznych jako przykładów obrazujących opisywane założenia teoretyczne. Podtytuł pracy „dynamika i bariery” wyznacza jej systemowy i analityczno-krytyczny charakter. Praca składa się z pięciu odrębnych części, stanowiących samodzielne zagadnienia problemowe. Wychodząc od zarysu koncepcji państwa rynkowego jako uniwersalnej, zinstytucjonalizowanej formy organizowania się współczesnych społeczeństw, prezentuje on tezy amerykańskich i europejskich ekonomistów, politologów, socjologów i filozofów (Bobbitta, Kagana, Reicha, Habermasa, Ratzingera, Staniszkis, Bartnika, Zielonki i wielu, wielu innych), jednocześnie dokonując oceny zmian w organizacji i funkcjonowaniu państwa narodowego, wskazując na zagrożenia i wyzwania współczesnych demokracji. Analiza ta służy Autorowi do nakreślenia słabości koncepcji państwa rynkowego w polskich realiach, w których dominują: niechęć do prywatyzacji i obcego kapitału, słabość kolejnych ekip rządzących, przepaść pomiędzy elitami a społeczeństwem, wysokie koszty społeczne transformacji, brak tradycji instytucji liberalnych. Ostatecznie efektem tych rozważań jest wniosek o niemożliwości osiągnięcia sukcesu ekonomicznego przy jednoczesnej marginalizacji obiektywnych czynników historycznych i kulturowych.

Dalsze dociekania dotyczące ateistycznego wymiaru globalizmu europejskiego, a także wpływu koncepcji neoliberalnej na szerzenie postaw antyreligijnych i antymoralnych w przestrzeni publicznej stanowią pretekst do oceny skuteczności współczesnych elit (inteligencji i polityków) w obliczu reprezentowanych przez nie antywarto-

ści: zakłamania, egoizmu, hedonizmu, przemocy wobec najsłabszych, niechęci do katolicyzmu.

Istotną częścią powyższych rozważań stało się dla Wójcika określenie roli i znaczenie Kościoła katolickiego w kształtującym się postnarodowym państwie polskim. Ostatecznie dało ono Autorowi możliwość sformułowania praktycznych wniosków w zakresie realizacji dobra wspólnego w sytuacji różnicujących się interesów jednostek i grup, chaosu normatywnego, barku odpowiedzialności i kultury w sferze politycznej, słabnącej tożsamości narodowej. Wskazuje on na dwie istotne kwestie, które nie mogą zostać pominięte w dyskusji naukowej. Po pierwsze, podkreśla, iż ocena samego Kościoła, jego relacji z państwem, stosunku do liberalizmu, integracji europejskiej czy globalizacji nie może być dokonywana po amatorsku, ale musi mieć charakter ściśle politologiczny. Po drugie, wskazuje na potrzebę podjęcia badań w zakresie zagrożeń, jakie wywołuje na płaszczyźnie narodowej lansowany przez liberałów postulat wielonarodowości państwa rynkowego.

Jak wynika z powyższego syntetycznego opisu, wartość omawianej pracy polega na tym, że wychodzi ona poza dotychczasowe argumenty stosowane w naukach politycznych, przede wszystkim dzięki odwołaniu do zagadnień aksjologicznych. Jednocześnie stanowi ona spis konkretnych wskazań, które pozwalają pogodzić racjonalne wytyczne z zasadami moralności chrześcijańskiej. Komplementarność rozumu i wiary stanowi – zgodnie z przekonaniem Autora – jedynie skuteczną metodę interpretacji rzeczywistości politycznej, zaś gwarancją wiarygodności i sukcesu w polityce i gospodarce jest umiejętność przeniesienia moralności do tych sfer. Istotnym przesłaniem niniejszej pozycji jest umiejętne łączenie w działalności gospodarczej liberalizmu z ekonomią społeczną, tj. troski o środki oraz istnienie i integralny rozwój każdego człowieka.

Praca Wójcika opiera się na ciekawym i zróżnicowanym materiale. Poza wspomnianymi już źródłami publicystycznymi zawiera ona odniesienie do kilkudziesięciu najnowszych publikacji naukowych krajowych i zagranicznych. Autor w wyrazisty sposób przedstawia cudze poglądy w zakresie koncepcji państwa rynkowego. Dokonując krytycznej analizy poszczególnych założeń prezentuje własne, odrębne stanowisko.

W *Imperialnym państwie rynkowym* S. Wójcik zwraca uwagę na konieczność konkretyzacji polskiej polityki zagranicznej i wewnętrznej, która w konsekwencji ma doprowadzić do wzrostu politycznej, społecznej i gospodarczej aktywności Polaków. Podkreśla również nieodzowność ciągłego krytycznego uczestnictwa w dyskusjach doktrynalnych nad istotą współczesnego państwa, zwłaszcza w obliczu dominacji myśli neoliberalnej i neomarksistowskiej, przy całkowitej niemal ignorancji personalizmu społecznego.

Wszystkie powyższe wskazania, jak również cechy omawianej pracy sprawiają, iż znajdzie ona czytelników nie tylko wśród osób zainteresowanych ewolucją państwa polskiego i jego przyszłością w perspektywie postępującej globalizacji. Dzięki wart-

kiemu sposobowi narracji, a zwłaszcza dzięki doborowi uczestników dyskusji pozycja ta może stać się znakomitym materiałem do refleksji dla znawców tematu i tych, którzy dopiero wchodzą w problematykę imperialnego państwa rynkowego.

Magdalena Waniewska-Bobin
Instytut Politologii KUL

Spółczesność, gospodarka, ekologia. Perspektywa encykliki „Caritas in veritate”, red. Stanisław Fel, Maciej Hułas, Stephan Georg Raabe, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, ss. 261.

Globalizacja nie jest „złem wrodzonym”, jest szansą, którą świat musi mądrze wykorzystać – taki głos dobiega nas z Watykanu. Swoją encyklikę społeczną *Caritas in veritate* Benedykt XVI ogłasza w bardzo ważnym i trudnym dla świata momencie (7 lipca 2009 roku): światowego kryzysu gospodarczego i zagubienia społecznego, desperacji i bezradności wobec procesów ekonomii oraz narastającego kryzysu wartości. Dodające otuchy słowa papieskiego dokumentu czytamy w czasie, gdy we współczesnym świecie coraz większą rolę zaczynają odgrywać mechanizmy życia politycznego, a zwłaszcza ekonomicznego, które już coraz mniej mają wspólnego z dobrem wspólnym. Brak zaczepienia tego systemu globalnego w aksjologii sprawia, że narasta korupcja na szczeblu instytucjonalnym – zarówno, gdy idzie o państwo, jak i światowe korporacje. Powiększa się także przepaść między wielkimi możliwościami, które w istocie dostępne są dla nielicznych, potrafiących je wykorzystać, a realiami rozwoju całych społeczeństw, poszczególnych grup społecznych czy społeczności lokalnych, tkwiących w niedorozwoju. Efektem tego jest zaś kryzys więzi społecznych. Papieska encyklika ten stan rzeczywistości dostrzega i krytykuje, ale przede wszystkim swą uwagę kieruje na przyszłość, z nadzieją patrząc na procesy globalizacji, które dają niespotykaną dotychczas możliwość sprawiedliwego podziału bogactw na świecie. Nie jest to jednak łatwa lektura, ma zresztą nie tylko charakter społeczny, ale też teologiczny. Aby łatwiej ją było odczytać, potrzebne są wskazówki.

Recenzowana tu książka jest pokłosiem konferencji naukowej, zorganizowanej przez Instytut Socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Fundację Konrada Adenauera, zatytułowanej *Spółczesność – gospodarka – ekologia. Perspektywa „Caritas in veritate”*, która odbyła się trzy miesiące po ogłoszeniu encykliki przez Benedykta XVI (w dniach 12-13 października 2009 roku). Jej głównym